

Amikor elbúcsúztak, megígérték egymásnak, hogy a kapcsolatfelvételnél lesz folytatása. „Amikor a Tápiószecsőiek búcsúzása következett, akiktől azzal az előlegezett ígérettel váltak el, hogy a tavaszra tervezett országzászló felavatásra viszont látjuk egymást, amit meg is ígértek.”¹⁷ Azonban nem található arról forrás, hogy sor került volna újabb találkozóra. Pedig a somorjaiak nem hagyták, hogy az országzászló a templomukban porosodjon. Tervezték a Horthy Miklósról elnevezett főtérré egy lobogótartó talapzatot. Ezt Martinel Ödön budapesti szobrásszal készíttették el. A talapzat mellett felállítottak egy turulmadarat ábrázoló szobrot is, amelyet Schwantzer Ferenc helyi kőfaragómesterrel csináltattak. Az országzászló talapzatát és a mellé állított turulmadár szobrárt ünnepélyes keretek között 1940. november 10-én avatták fel.¹⁸ Az ünnepi beszédet ez alkalommal Borsos Miklós tartotta.¹⁹

Emlékmű-kutatások alapján azt lehet látni, hogy a tápiószecsői kezdeményezésű somorjai országzászló felállítását az 1940-es esztendőben alig néhány más hasonló esemény, momentum felállítása előzte meg.²⁰ De az is látszik, hogy az emlékmű-kutatások még nem eredményeztek teljes körű képet, például egy 2010-ben megjelent kötetben, amely külön fejezetet szentelt a felvidéki zászlóállításoknak, a somorjai eset megemlítésre sem került.²¹

Anka László

Az amerikai magyarság Trianon-kultusza

Egy 40 évvel ezelőtti emlékműavatás története

Az 1945 utáni szovjet megszállás időszakában a trianoni szimbolika használata tabunak számított, a Trianonról való nyilvános párbeszéd megszűnt, „rendszerellenes”-sé vált. A kommunista diktatúra a békediktátum által okozott trauma teljes elfojtásával próbálta a nemzettudatot szocialista hazafiságra cserélni. A Trianon-emlékkultusz azonban ezekben az évtizedekben sem tűnt el teljesen, hiszen a nyugati magyar emigráció közel fél évszázadon keresztül konzerválta és életben tartotta azt. Ennek egyik legjelentősebb, de napjainkra szinte már feledésbe merült példája az a negyven évvel ezelőtti szoboravató, amely az Amerikai Egyesült Államokban, az Ohio állambeli Akronban történt 1981 májusában. Az alábbiakban ennek az eseménynek a háttérét mutatnám be korabeli amerikai magyar sajtóbeszámolók alapján.

A több hullámban érkezett magyar emigránsok a XIX–XX. század fordulóján, a második világháborút követően, majd az 1956-os forradalom leverése után vándoroltak, illetve me-

17 Uo.

18 Fejezetek Somorja város történetéből. Történelmi konferencia a Zsigmond király által adományozott városi kiváltságok elnyerésének 600. évfordulója alkalmából. Somorja, 2005. szeptember 9. Szerk.: *Strešňák Gábor–Végh László*. Lilium Aurum, Somorja–Dunaszerdahely, 2005. 231–232.

19 Országzászlóavatások. Pesti Hírlap 1940. 258. 6.

20 *Somfay* 148–149.

21 *L. Juhász Ilona*: Neveitek e márványlapon... A háború jelei. (Adalékok a világháborús emlékjelek etnológiai szempontú értelmezéséhez). Fórum Kisebbségkutató Intézet, Somorja, 2010. 88–96.

nekültek tömegesen az „*ígéret földjé*”-nek tartott Egyesült Államokba. Főként az amerikai Közép-Nyugat, és a keleti part bányatelepein, iparvárosaiban telepedtek le nagy számban. Folyamatosan kiépítették a magyar közösségi intézményrendszer-hálózatot, szervezeteket alapítottak, segélyező egyesületeket létesítettek, templomokat építettek. Az 1956-os forradalom utáni menekülteknek egyik fő területe Ohio állam lett, amit az is bizonyít, hogy napjainkban is itt él a legnagyobb lélekszámú magyar közösség.¹

Mint minden emigráns magyar közösségben, Ohióban is az egyházközségek lettek a fő oszlopai a kitelepült nemzettársaink magyarul tudásának és magyarként való megmaradásának. Az 1956-os emigráns lekésznek, Dömötör Tibornak köszönhetően, különösen is kiemelkedő az akroni magyar református közösség magyarságmentő tevékenysége. Dömötör pedagóguscsaládban született 1929-ben, Csömörön. A Fasori Gimnáziumban letett érettségi után református teológiát tanult, majd 1956 decemberében disszidált az USA-ba. 1966-ban az egyik akroni református gyülekezet lelkészévé választották, majd 1972-ben esperes lett. Az 1970-es években magyar református egyházat szervezett Phoenixben (Arizona), megszervezte a Károli Gáspár Lelkészképző Intézetet, illetve felépítette a Lorántffy Zsuzsanna Otthont Akronban, amely az amerikai református magyarság legnagyobb szerezhetőhona lett. Ez utóbbi intézmény az amerikai magyarság egyik fontos kulturális központjává vált, ahol számos közösségi rendezvényt tartottak, illetve emlékhelyeket, kulturális alkotásokat lepleztek le az 1980-as évektől.²

1980-ban, két évvel a Lorántffy Otthon bővítése után, Dömötör Tibor – immár püspök helyettesként – javaslatot tett arra, hogy a trianoni békekötés 60. évfordulójához kapcsolódóan az intézmény kertjében állítsanak fel egy méltó emlékművet. A szoborállításról 1980. június 4-én döntött az Akroni Magyar Egyletek és Egyházak Nagybizottsága.³ A korabeli amerikai magyar sajtó több helyen is megírta, hogy a 10 ezer dollár értékű alkotást – amelynek elkészítésével Kur Csaba felvidéki származású amerikai magyar szobrászt bízták meg – magánszemélyek és civil szervezetek adományaiból kívánják felállítani. „A Szobor Bizottság tagjai [...] minden egyes adományt hálás köszönettel vesznek és nyilvánosan nyugtáznak”, illetve a legalább „100 dollárt adó személyek, egyházak és egyesületek nevei a szobor talapzatán bronz táblán kerülnek majd megörökítésre” – olvasható a *Californiai Magyarság* 1981. áprilisi számában.⁴ A *Chichago és Környéke* című lap beszámolt arról is, hogy az emlékmű talapzatán az egyik bronz táblán

Dömötör Tibor az akroni Lorántffy Otthon udvarán 1997-ben
(<https://edoku.org/kep/4695/>)

1 Az amerikai magyarok történetéről a legátfogóbb összeggést Várdy Béla írta. Ld. *Várdy Béla: Magyarok az Újvilágban. Az észak-amerikai magyarság rendhagyó története. Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága, Bp., 2000.*

2 *Tóth Eszter Zsófia: Csömöri hősök. Veritas–Magyar Napló, Bp., 2017. 62.*

3 *Californiai Magyarság* 1981. április 10.

4 *Californiai Magyarság* 1981. április 10.

angol nyelven kívánják megörökíteni Trianon következményeit, hogy minden amerikai számára nyilvánvaló legyen a béke igazságtalansága.⁵ Az *Amerikai-Kanadai Magyar Élet* című újság adatai szerint a szoborra 25 amerikai és 4 kanadai államból, valamint Argentínából és Angliából is érkeztek adományok. Az adományozók között olyan emigráns szervezeteket találunk, mint például a Magyar Harcosok Bajtársi Közössége (Cleveland), az Erdélyi Világszövetség (Washington), az Angliai Magyarok Közössége (London), illetve amerikai magyar egyházközösségek, valamint sok-sok magánszemély. Ez utóbbiak leggyakrabban a felhívásban megjelölt 100 dolláros adományokkal járultak hozzá az emlékműállításához.⁶

Kur Csaba a nagy jelentőségű szobrot pár hónap alatt elkészítette, amelynek bronzba öntése 1981 áprilisában fejeződött be.⁷ Másfél hónappal a tervezett leleplezés előtt már az emlékmű leírását is megismerhette a nyilvánosság: „a bronzszobor egy iga alatt görnyedő magyart ábrázol, aki fölött a négy idegen államhoz csatolt négy országrészt négy stilizált kopjafa jelképezi. [...] A szobor felállítása kifejezi az amerikai magyarság elszánt harcát az elszakított területeken élő magyarságért és az anyaországhoz való visszakerülésért.”⁸

Dömötör Tibor egy meghívót is közzétett, amelyből értesülni lehetett az avatás részleteiről: „Az amerikai magyarság nevében szeretettel meghívjuk Önöket az 1981. május 31-i szoboravatási ünnepségünkre. Ezen a napon délután egy órakor ünnepélyes bankett lesz egyházunknál, melyen szónokok méltatják trianoni szobrunknak, az Emlékezés Szobrának felállítását.”⁹

Az leleplező ünnepségre május utolsó vasárnapján, A Hősök Napján került sor. Nyilván azért választották ezt a június 4-éhez legközelebb eső hétfévégét, hogy minél többen részt tudjanak venni a rendezvényen. Megjegyzendő, hogy egy nappal korábban, szintén Akronban tartotta 1981. évi tavaszi ülését az Amerikai Magyar Szövetség Igazgatósága is.¹⁰ Szinte minden amerikai magyar sajtóorgánium részletesen tudósított az avatásról. „Az ünnepély első részében az amerikai magyarság 16 legnagyobb egyesülete és egyházteste képviselői szólaltak fel, emlékezve a trianoni békediktátum fájdalmas következményeire és mai napig sem rendezett problémáira. A felszólalók 200,000 amerikai magyar nevében beszéltek és tettek Ígéretet az igazságtalanságok elleni további elszánt harcra. Az ünnepély második része az akroni Magyar Református Egyház templomában zajlott le, ünnepi istentisztelet keretében. Az ünnepi istentisztelet a »Beh régen vérezel szegény magyar« ének éneklésével kezdődött, az egyháztestek

Az Emlékezés Szobra Akronban
(Kronika 1982. június 1.)

5 Chichago és Környéke 1981. április 11.

6 Amerikai-Kanadai Magyar Élet 1981. június 20.

7 Magyarság 1981. június 15.

8 Californiai Magyarság 1981. április 10.

9 Californiai Magyarság 1981. május 22.

10 Californiai Magyarság 1981. július 3.

képviselőinek imáival és igehirdetéseivel folytatódott, majd a magyarság közös nagy imájával, a Magyar Himnusz eléneklésével fejeződött be. [...] Az ünneplő közönség, a magyarság hatalmas tömege ezután átvonult a Lorántffy Otthon díszkertjébe és a fátyollal letakart szobornál tett hitet a magyar jövődőről.¹¹ A Californiai Magyarság megemléktette dr. Banda Árpád egyetemi tanár nevét, aki magyar és angol nyelven vázolta fel a rendezvényen a trianoni béke végzetes következményeit, valamint idézte Dömötör Tibor szoboravató beszédének legfontosabb gondolatait is. „Ez a szobor emlékeztet bennünket minden magyarra, aki az elmúlt hatvanegy év során, a trianoni békediktátum következtében magyarságáért szenvedett, meghalt, vagy bármilyen formában megaláztatott” – hangzott el a szobrot megálmodó református püspökhelyettes szavai között. A hivatalos becslések szerint az egész napos ünnepségen több mint ezren – zömében az USA-ban élő magyarok – vettek részt.¹² A *Bajtársi Levél* így írt a nap jelentőségéről: „Az amerikai magyarok történetének egyik legszembetűnőbb, legemlékezetesebb napjává vált 1981. május 31-e, az Emlékezés Szobrának leleplezése. A gyönyörű szobor és a felirata – Trianon 1920-1980 – emlékezteti a magyarságot a gyászos, erőszakkal ránk kényszerített békediktátumra, mely Magyarország területének kétharmadát és a magyarság összességének egyharmadát idegen uralom alá rendelte.”¹³

Egy évvel a leleplezés után a *Krónika* című újság a címlapján közölt fotót az emlékműről, amely a későbbiekben a június 4-ei megemlékezések egyik legismertebb amerikai színhelyévé vált.¹⁴ Dömötör Tibor, aki 1983-ban az amerikai Szabad Magyar Református Egyház püspöke lett, tovább folytatta az USA-ban élő magyarságot összefogó, annak értékeit mentő tevékenységét egészen 2000-ben bekövetkezett haláláig.¹⁵

Molnár Zsolt

Szegénység Hajdúdorogon az 1940–1950-es években

SZEGÉNYEK

A társadalomban elkerülhetetlenül vannak szegények és gazdagok. Az egyének és a családok helyzete időnként kisebb-nagyobb különbségeket mutat, ezt hívjuk társadalmi egyenlőtlenségnek. Megmutatkozhat ez a jövedelemben, vagyonban, munkakörülményekben, lakásviszonyokban és másutt. Szegénységnek nevezzük a hagyományos fajtájú hátrányos helyzetet, az alacsony jövedelmet és az ebből fakadó hátrányokat a táplálkozásban, a lakásviszonyokban és másutt. Relatív szegénység pedig az, amikor az egyén, vagy a család erősen lemarad az adott társadalom átlagos viszonyairól.¹

11 Californiai Magyarság 1981. június 19.; illetve Amerikai–Kanadai Magyar Élet 1981. június 27.

12 Amerikai–Kanadai Magyar Élet 1981. június 27.

13 Bajtársi Levél 1981. október 31.

14 Krónika 1982. június 1.

15 Tóth Eszter Zsófia i. m. 62.

1 Andorka Rudolf Bevezetés a szociológiába. Második javított és bővített kiadás. Osiris, Budapest, 2006. 116–118.